

TEODOR
LAÇO

NJË
DIMËR
TJETËR

Tregime

TEODOR
LAÇO

tregime

NJË DIMËR TJETËR

654-32

414

Teodor Laço

NJË
DIMËR
TJETËR

tregime

48265

SHTËPIA BOTUESE
«NAIM FRASHËRI»

Dhembja e një dimri të largët

Çdo vjeshtë, porsa fillonte ajo stinëza e shkur-
tër kur pyjet mbulohen prej pahut të verdhë të
fletëve, ai merrte udhën e largët për në fshatin
ku kishte lindur. Ishte një udhëtim i lodhshëm
për vitet e shëndetin e tij të dobët dhe e shoqja
e vajzat nuk arrinin të kuptonin se ç'ishte ajo
ngasje e brendshme që iu kthye në një zakon
të jetës. Këto vizita kishin filluar në një kohë
kur, ndonëse dukej i fortë e plot gjallëri, ai
po ndiente se sa vente dhe e ligështonte nga
pak trishtimi i ikjes së rinisë. Që atëherë ki-
shin kaluar njëmbëdhjetë vjet. Kishte qenë një
ditë në mars. Ishte një pranverë e përbaltur,
para se të hapte gjethi, me një qiell të kthjellët
disi të hirosur nga ftohtësia. Ai e kishte shitur
shtëpinë e nënës për një shumë të vogël të ho-
llash. Shtëpia ishte tepër e vjetër, aq e vjetër
dhe e ronitur ishte, sa pas një viti braktisjeje
mund të shembej fare. Deri atë ditë e kishte
mbajtur fryma e nënës...

Një pjesë të të hollave ua la disa gjirinjve të afërt që të kujdeseshin për ndreqjen e varrit, pjesën tjetër e vuri në arkën e kursimit. Kur u martua, me to bleu dhomën e gjumit dhe frigeriferin...

Kjo shitje dukej një veprim normal, si i dhjetëra njerëzve të tjerë, pra s'kishte arsye përse ta brente ndërgjegjja, megjithatë ajo pranverë e përbaltur dhe prekja e të hollave pas shitjes atij i kishin lënë në shpirt një hije fajësie. Ai mendonte se kjo ndjenjë nuk kishte të bënte dhe aq me shitjen e shtëpisë, sesa me atë që nëna kishte vdekur larg tij, sepse ai s'kishte mundur ta bindte për ta marrë nga fshati. Vërtet, në ato vite ai qe ende beqar, banonte me një shok në një dhomë me qira dhe aty s'kishte se si ta mbante nënën, mirëpo jetën mund ta kishte ndërtuar edhe ndryshe. Mund të qe martuar më herët, ashtu siç dëshironte nëna, mund të kishte marrë apartament, dhe atëherë nëna, që qe lidhur me vargonj të fortë pas fshatit, do të vinte pas tij, sepse do ta lidhnin disa vargonj më të fortë, që do të qenë nipat e mbesat e saj...

Po... jeta mund të kishte vajtur edhe ndryshe, mirëpo njeriu nuk e ndreq dot të shkuarën, prandaj atij s'i mbetet gjë tjetër, veçse të pajtohet me atë që ka ndodhur, me një pikëllim të lehtë për gjithë ato që mund t'i kishte bërë më mirë, por që s'ka mundur t'i bëjë e me një brerje për shenjat e egoizmit të tij dhe për dashurinë që tashmë i duket se nuk e ka pasur aq të madhe sa do të dëshironte. Ai përfytyronte netët e gjata të vetmisë së nënës, kur në dhomën pa njeri heshtja rëndonte më shumë se ajo shtresa e trashë e dëborës mbi pullaz dhe pas kësaj i çohej një valë pikëllimi e turpi, të cilën e kishte provuar për së pari atë ditë kur

Një dimër tjetër

preku paratë, që thoshin se shtëpia e vjetër nuk qe më e nënës. Ai kridhej në vorbullën e kujtimeve dhe vetiu përpiquej të gjente gjithë ato ngjarje ku mund të zinte fill brenga e tij. Dhe, ndonëse këtë e bënte shpesh, për çudi, asnjëherë nuk i kishte vajtur mendja tek ajo ngjarja e fëmijërisë që iu kujtua gjatë udhëtimit të vjeshtës së fundit.

Kjo kishte qenë një vjeshtë e gjatë, me një zverdhje tepër të ngadalshme. Po mbanin ditë të ngrohta, si në prag të verës dhe këtë iluzion e prishte vetëm ndryshku i natyrës dhe rrallimi i zogjve. Ai tha me vete se në një mot të tillë ishte mëkat të udhëtoje mbyllur në kabinë të makinës dhe vendosi të ecte më këmbë. Kishte dy orë që po ecte, ndihej i lehtë e i çlodhur, gati i etur për ndonjë tekë fëmijërore, si për shembull ngasja për të hyrë në ndonjë shteg që s'dihej nëse do të humbiste midis barit dhe shkurreve, apo do ta nxirrte prapë në udhën e rrahur nga njerëzit. Ja, në një nga këto bredhje, ai e pa veten befasisht brenda njëgjysmëterri të njomë që shpërndante ftohtësinë e thellësive të pyllit. Kurorat e bredhave ishin të larta dhe qielli përvidhej midis tyre si një mysafir i paarritshëm. Ai tha me vete se sigurisht e kishte humbur udhën duke ndjekur ndonjë shteg druvarësh dhe nga kjo provoi një gëzim të papërcaktuar.

Diçka i theri në gjoks dhe ai ndjeu shtytjen të ulej për të prekur njomështinë e barit. Fëmijëria e tij rendi rrëmbyer nëpër vite dhe erdhi e u ul pranë tij si një përrallë e harruar. Ajo u ul në mënyrë kryeneçe atje tej, te bredhi i vetmuar që kishte mbetur më i shkurtër se të tjerët dhe nisi t'i thoshte se na paska qenë në ato mote të shkuara një djalë i vogël, që ishte shtënë aq shumë pas librave, sa për ta harronte

shokët dhe lodrat. Netve, kur flaka e kandilit
fikej vetiu dhe hijet dilnin prej qosheve të errë-
ta të dhomës dhe zjarri brambullonte një si
këngë të gjatë, nga faqet e zverdhura të libra-
ve dilnin personazhet dhe hynin në shtratin e
djalit, sikur donin të ngroheshin nën velenxat
e leshta. Aty brenda kishte vend për të gjithë
dhe ai mund t'i urdhëronte si t'i shkrepnte në
mendje. Robinsoni mund të hipte në një anije
me Xhon Silverin dhe t'ia bënte lesh e li të gjitha
kurthet e pabesitë. Dalëngadalë mbi qerpikë do
të vinte të ulej mjalti i gjumit dhe ai do të
priste i drithëruar ëndrrat, ku çdo gjë bëhej e
lehtë dhe e mundshme. Kur të zbardhte dita,
djali do të ndahej prej natës së tij të çuditshme
me një psherëtimë ku dyzohej lehtësimi që sillte
zgjimi dhe keqardhja që dita do të qe më e
thjeshtë e pa peripecira si nata.

Pak nga pak djali zuri të lexonte i përkulur
mbi libër, aq shumë, sa dukej sikur donte t'i
përpinte e t'i mbyllte brenda syve të gjitha
shkronjat që i zbulonin botërat e largëta e plot
mistere. Nëna e qortonte, por më një zë ku dri-
dhej dyshimi, sepse djali ishte i pari në shkollë
dhe shkolla pa libra s'ka si bëhet. Djali përpiquej
t'ia bënte qejfin nënës, e ngrinte kokën dhe e
mbante librin më larg, por aty shkronjat zinin
e lëviznin si një varg me miza dheu të ngathëta
dhe ashtu magjia e dikurshme zhdukej. Ai mër-
zitej ngaqë s'qe i zoti ta mbante premtimin e
dhënë dhe, që të dukej i bindur, nuk lexonte
më përmbys. Nëna ndoshta do ta vinte re se
ai nuk afronte më sytë te libri, po librin te sytë...

Nëna pyeti mësuesin dhe ai tha se e kishte
vënë re që djali qe pak dritëshkurtër. Kjo e
keqe mund të ndrekej me një palë syze, por
për këto djali duhej çuar në qytet, te mjeku.

Nëna e ndau mendjen ta çonte te mjeku kur të shkrinte dëbora, mirëpo nga mesi i shkurtit djalit i filluan ca dhembje të forta koke. Ajo u tremb dhe tha me vete se s'mund të priste kurrsesi sa të ikte dimri. Qëkurse kishte mbetur vetë burrë e vetë grua, nëna e kishte bërë disa herë rrugën nga fshati në qytet dhe ajo nuk donte t'ia dinte as për dimrin dhe as për vetminë e udhëtimit. E vetmja pengesë ishte dëbora, sepse çdo pasdite, posa mugej e deri natën vonë, qielli flokonte shtruar si për gjumë, duke mbuluar shtigjet e hapura gjurmë më gjurmë. Nëna zgjohej herët dhe thoshte me merak: «prapë ka shtruar». Ajo priti një javë, derisa dëbora reshti dhe u mor vesh që rruga ishte hapur nga udhëtarë të tjerë.

... Porsa shtegu hyri brenda gjysmerrësirës nën kurorën e bredheve, djali ndjeu një ngjethje që i përshkoi trupin, këmbët sepse iu prenë dhe në lukth iu mblodh lëmshi i pritjes së diçkaje. Pylli që i madh dhe drita mekej brenda tij. Qetësia rrinte pezull njëlloj si ajo heshtja e madhe e netve kur priste ëndrrat. Në këtë qetësi zërat e pakuptueshëm të natyrës, që dëbora nuk i mbyste dot, çoheshin papritur, sikur kalonin me furfullimë një tufë e trembur thëllëzash. Djali nuk po ngopej me ajër. Turbull, ai e kup-toi se gulçimá e mbytur, që po e ndiqte pas si lehja e një koneje të padukshme, ishte e tij. Ai kërkoi sytë e nënës. Fytyra e sai ishte përskuqur nga thëllimi dhe nuk shprehte asgjë shqetësuese. Djali tha me vete se ajo nuk i dëgjon zhurmat e pyllit. Ndoshta nuk kishte asnjë zë? Ndoshta dëgjimi i nënës ishte pakësuar nga vitet apo nga shtrëngimi i veshëve me cepat e shamisë së zezë?

Papritur djali u step, mbajti frymën dhe u

hepua përpara. Atij iu bë se dëgjoi një zë tjetër, të ndryshëm nga të mëparshmit dhe ky zë zgjatej si një piskamë plot ankth, ankim e kërcënim së bashku. Një si klithmë e egër po bridhte nëpër shpatin e zhveshur të malit karshi, po fryrja e fërfëllizës nuk linte të shquhej asgjë. «E dëgjon apo s'e dëgjon nëna?» mendoi ai. Nëna kishte qëndruar pak më tej, por ajo kishte kthyer shpinën dhe djali nuk e kuptoi nëse po e priste apo mbante vesh. Ai u afrova duke fundosur.

— Dëgjon? — pyeti ai dhe iu bë se dikush ia mbyti zërin në fyt.

Nëna hoqi dorezën e leshtë dhe vuri pëllëmbën mbi balluket e tij, ku kishte të ngrirë okitë.

— S'ka asgjë, — tha ajo.

— Po ti hiqe shaminë dhe mbaj vesh, — u ankua ai.

Djalit i rrëshqiti një çurkë ujë nëpër ballë. Shkrihej okita nën pëllëmbën e nënës...

— Ndonjë qen, — tha ajo.

— Ujk! — tha djali.

— Ujku e ka frikë njeriun.

— Po jo në dimër. Tani ata janë të uritur dhe bëhen kope dhe...

Djali u mat të shtonte se ai e dinte që në shkurt lukunia e ujëve ndjek pas ujkonjën, se kishte dëgjuar që dikur ujqit kishin çarë një gjahtar, por u pendua dhe nuk tha asgjë tjetër. Nëna duhej të bindej edhe pa këto, ajo duhej të bindej se nëpër shpatin e malit përtej, nëpër atë mjegullim fërfëllize, tani vraponte lukunia me ulërimë të egër dhe ajo po afrohej si një kërcënim i errët që zezon çdo gjë dhe nëna duhej të thoshte diçka dhe ajo duhej të bënte diçka që ai nuk e dinte. Po nëna heshtte dhe nuk bënte këmbë as para as prapa. Fytyra e saj tani

iu duk pa pikë gjaku. Atëherë atij iu zhduk fare hija e dyshimit se mos po shpikte nga frika një rrezik të paqenë dhe se, përkundrazi, rreziku dhe e keqja po afroheshin me shpejtësi të lemërishme, dhe ashtu, ngatërruar, dhjetëra rrëfime për njerëzit e ujqit iu zhvendosën në sytë e mendjes dhe, si në jerm, duart e frikës e shtynë të vraponte drejt bredhit të vetmuar në mes të lëndinës. Trungu i drurit që i trashë dhe degëzat e para, gjysmë të thata, ishin mjaft lart, por ai u kacavar me një dëshpërim të egër dhe arriti të ngjitej mbi një degë të madhe. Aty e pa veten mjaft lart nga gjurmët e tij, që kishin mbetur mbi dëborë si një rrëshqitje zvarraniku. Nëna po vinte drejt tij me hapa të shkurtër. Ajo u mbështet te trungu i bredhit dhe ndenji aty sikur donte të çlodhej në këmbë fare pak, aq sa çlodhja të mos e plogështonte. Djali u kap në një degëz më të lartë dhe shkundi dëborë mbi të. Nëna e rrëzoi dëborën nga supet pa e ngritur kokën. Djalit iu bë se ajo nuk donte ta shihte. Ai u ngjit edhe më lart. Prej andej, hapësira dimërore tej pyllit u zbulua me tërë zhveshjen e saj, ku mbi bardhësi nxinin vetëm ca njolla të vogla. Ai çapëloi sytë, po nuk ia doli të dallonte nëse ato njolla lëviznin apo jo. Nëse nuk lëviznin, atëherë duhej të qenë shkurre dëllinjash që s'duhej se si e kishin shkundur dëborën që i mbulonte. Përndryshe...

Djali mbajti vesh prapë dhe prapë dëgjoi ulërimën e mbytur që era se si e kallte brenda dendësisë së bredhit. Kurse nëna nuk dëgjonte asgjë, nuk thoshte asgjë. Aty poshtë aio dukej fare e vogël dhe krejt pa mbrojtje. Atij i erdhi turp që që ngjitur aq lart dhe zbriti te degëzat e thata.

— Dëgjon gjë? — pyeti ai përsëri.

Nëna s'foli. Atij iu duk sikur ajo vetëm sa ngriti supet.

— Ngjitu edhe ti në bredh. Këtu jemi të mbrojtur, — tha ai.

— Unë nuk ngjitem dot, — tha ajo.

Djalit iu dëgjua ulërime më afër se kurrë. Tani ajo nuk rrokullisej më nga pjerrësia e shpatit, por vërsulej nga thellësia e pyllit të errët.

— Po ti mundohu ca... — tha ai. — Ja, a e arrin dot dorën time?

— Jo, nuk e arrij dot, — tha nëna. — Po ti mos zbrit më, ti qëndro aty ku je, hë, bir...

Pas këtyre fjalëve djali e kuptoi se nëna nuk do të largohej më nga trangu i bredhit ku qe mbështetur. Edhe sikur befasisht të ndodhte një nga ato mrekullitë e përrallave dhe atje tej të shfaqej një shtëpizë e vogël druvari, mbyllur me dyer të trasha, ajo nuk do të bënte asnjë çap drejt saj. Ai ndjeu mërdhitjen e gishtave. Pastaj mërdhitja i kaloi nëpër trup. Buzët iu mpinë e dhëmbët i kërcëllitën.

— Nënë, më ngrinë duart. Ku i kam dorezat? — tha ai.

— I kishe flakur kur vrapoje, — tha nëna.

Ajo i mbështolli dorezat si lëmsh dhe i hodhi lart. Pastaj, për një copë kohë ata nuk folën. Në pyll u përhap një qetësi pa kurrfarë zhurmash. Djali pa një ketër të vogël mbledhur shuk majë një degëze. Ketri rrinte mbi kokën e tij krenar si një zot shtëpie që pret ca mysafirë. Ai u shtriq pakëz në shtratin e tij, tundi bishtin e bukur dhe rrëzoi mbi fytyrën e djalit një pah dëbore. Djali e fshiu dëborën me inat. Ketri kërcëu më tutje dhe dëbora e degëzës u shkund e tëra mbi fytyrën e djalit. Kafsha e vockël lëvrinte nëpër shtëpinë e vet pa e përfillur mysafirin e madh që po mërdhinte aty poshtë, i pazoti për ta ndëshkuar